

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego
oraz niektórych innych ustaw (druk nr 156)**

I. Cel i przedmiot ustawy

Zasadniczym celem przedłożonej Senatowi ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw jest dostosowanie systemu prawa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 marca 2011 r. (sygn. akt SK 13/08), stwierdzającego niezgodność art. 4 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 49, poz. 445, z późn. zm.) z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zakwestionowany art. 4 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (dalej jako: dekret) regulował kwestię zwrotu kosztów podróży osobie wezwanej w charakterze świadka przez sąd (względnie inny organ) w związku z toczącym się przed nim postępowaniem. Mianowicie: w myśl dyspozycji tego przepisu, za koszty podróży, których zwrotu miał prawo domagać się wezwany, mogły być uznane jedynie „koszty przejazdu środkiem transportu masowego (koleją, autobusem itp.) w klasie najniższej”, natomiast w razie braku takiego środka – „koszty przejazdu najtańszym z dostępnych środków lokomocji”.

W ocenie sądu konstytucyjnego, przytoczone unormowanie nie spełniało standardu równej dla wszystkich ochrony praw majątkowych. W szczególności Trybunał zauważył, że w odróżnieniu od spraw cywilnych, w przypadku których zastosowanie znajduje odrębna ustawa gwarantująca świadkom zwrot kosztów dojazdu do sądu według bardziej racjonalnych zasad, w sprawach chociażby karnych, do których stosuje się dekret, uprawnienia osób wezwanych doznawały znaczącego ograniczenia. Przysługujące tym osobom roszczenia zostały bowiem sprowadzone do żądania zapłaty kwoty odpowiadającej opłacie za przejazd w najniższej klasie zbiorowego środka transportu, ewentualnie – stanowiącej równowartość kosztów przejazdu

najtańszym środkiem lokomocji. Takie uregulowanie sprawiało, iż niejednokrotnie osobom wzywanych w związku z toczącymi się postępowaniami karnymi, w sprawach o wykroczenia, podatkowymi, administracyjnymi tudzież sądowno-administracyjnymi nie przysługiwał pełny zwrot poniesionych kosztów podróży (zwłaszcza w sytuacji skorzystania z samochodu), lecz zaledwie zwrot równowartości kosztów przejazdu pociągiem lub autobusem, i to mimo iż skorzystanie z tych ostatnich środków transportu w danym wypadku wiązało się z dużymi utrudnieniami albo wymagało poświęcenia znacznie większej ilości czasu.

W świetle art. 64 ust. 2 Konstytucji ochrona praw majątkowych (a tak właśnie należy zaklasyfikować roszczenie o zwrot kosztów podróży) nie może być różnicowana podmiotowo. Przepis ten koncentruje się na jednym z aspektów zasady równości wyrażonej w art. 32 Konstytucji, zgodnie z którą wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu określoną cechą istotną powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących.

Jak wynika z ugruntowanego orzecznictwa konstytucyjnego, odstępstwo od równego traktowania sytuacji podobnych jest dopuszczalne, aczkolwiek tylko o tyle, o ile spełnione są dodatkowe warunki, a nade wszystko, jeżeli istnieje dostateczne uzasadnienie dla różnego traktowania podmiotów należących do tej samej klasy.

Tymczasem w kontekście regulacji dotyczącej zwrotu kosztów podróży świadkom nie sposób doszukać się jakiegokolwiek okoliczności, która przemawiałaby za zróżnicowaniem uprawnień osób wzywanych np. w postępowaniach cywilnych i karnych. Rola świadka oraz funkcja składanych przez niego zeznań są w istocie tożsame na gruncie wszystkich procedur. Również wielkość nakładów ponoszonych przez świadka z tytułu realizacji ciężącego na nim obowiązku stawienia się nie jest uzależniona od tego, czy ów obowiązek realizowany jest w ramach procesu cywilnego, czy też w postępowaniu karnym. Nie da się także wskazać interesu, któremu omawiane różnicowanie miałoby służyć, a tym samym trudno o argumenty usprawiedliwiające preferencyjne traktowanie świadków wzywanych w sprawach cywilnych. Nie da się też ustalić związku obranego kryterium różnicowania z którąkolwiek z wartości, zasad tudzież norm konstytucyjnych.

W konsekwencji zatem Trybunał Konstytucyjny doszedł do wniosku, że art. 4 ust. 1 dekretu skutkuje dyskryminacją niektórych świadków w zakresie ich praw majątkowych i z tego względu musi zostać wyeliminowany z porządku prawnego. W obawie jednak przed wystąpieniem luki prawnej Trybunał postanowił w punkcie II wyroku o odroczeniu utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu o 12 miesięcy. Termin ten upłynął z dniem 6 kwietnia 2012 r.

Wypowiedź Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 13/08 obligowała ustawodawcę do jednolitego unormowania problemu zwrotu kosztów podróży osobom wzywanych w związku z potrzebami wymiaru sprawiedliwości, jak również osobom obowiązanych do stawiennictwa na wezwanie innego organu niż sąd.

Niemniej samo „przeniesienie” do dekretu rozwiązania zawartego w art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594, z późn. zm.), czyli tego, które odnosi się do osób wzywanych w sprawach cywilnych, nie doprowadziłoby do pełnej sanacji norm zamieszczonych w dekrete. Poważne zastrzeżenia z punktu widzenia zasady równości wywołują bowiem także art. 3 ust. 1 i 2 dekretu, tj. przepisy limitujące zwrot kosztów podróży z uwagi na odległość dzielącą miejsce zamieszkania świadka od miejsca stawiennictwa. Poza tym wątpliwości natury konstytucyjnej budzi również art. 16 dekretu obejmujący upoważnienie dla Ministra Finansów do wydania, w porozumieniu z innymi właściwymi ministrami, rozporządzeń zmieniających wysokość należności lub ich najwyższego wymiaru przewidzianego w art. 2 ust. 2, art. 3 ust. 3, art. 5 i art. 11 dekretu. Przepis ten pozwala na korygowanie regulacji ustawowych aktem niższego rzędu, a ponadto nie przewiduje żadnych wytycznych, co niewątpliwie stanowi naruszenie wymogu płynącego z art. 92 ust. 1 Konstytucji. Jednocześnie pożądana jest też zmiana innych przepisów dekretu w kierunku zapewniającym im większą elastyczność oraz dostosowanie do bieżących warunków społeczno-gospodarczych.

Dlatego przedłożona Senatowi ustawa wykracza poza samo wykonanie orzeczenia Trybunału. Po pierwsze, kompleksowo uregulowane zostały zagadnienia związane ze zwrotem kosztów (i to nie tylko podróży, lecz wszelkich kosztów stawiennictwa) poniesionych przez świadków oraz inne osoby wzywane w toku postępowania karnego. Stosownie do uchwalonej ustawy, podmioty te mogą uzyskać zwrot na poziomie ustalonym dla pracowników z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju. Warunkiem zwrotu jest jednak wykazanie w odpowiedni sposób faktu poniesienia określonych kosztów. Świadkom wzywanych w sprawach karnych zagwarantowano także zwrot zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa, przy czym górną granicę tych należności pozostawiono na dotychczasowym poziomie. Podobnie ukształtowane zostały prawa osób towarzyszących świadkom, którzy – czy to ze względu na wiek, czy stan zdrowia – nie mogli samodzielnie stawić się na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Z kolei biegłym oraz specjalistom, którzy nie są funkcjonariuszami organów procesowych, ma być wypłacane wynagrodzenie, a także ma być przyznawany zwrot wydatków niezbędnych dla wydania opinii (stawki wynagrodzenia oraz sposób dokumentowania wspomnianych wydatków zostaną już określone przez Ministra

Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia). Ponadto biegli, specjaliści, jak również tłumacze będą mogli żądać zwrotu kosztów podróży, noclegu oraz utrzymania w miejscu wykonywania czynności postępowania, a w wypadku gdy nie dojdzie do skorzystania z ich usług – także utraconego zarobku lub dochodu. W ustawie sprecyzowano też tryb, w jakim rozpatrywane będą roszczenia o zwrot omówionych powyżej należności, oraz kwestię ich przedawnienia. Warto również dodać, że należności dla stron mają być przyznawane w tej samej wysokości, co należności przysługujące świadkom.

Po drugie, ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw nowelizuje te akty normatywne, które obecnie nie odnoszą się w ogóle do kwestii uregulowanych w dekrete (zakładając jego stosowanie z mocy art. 1 ust. 1) albo też generalnie odsyłają do jego postanowień. W przypadku ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2008 r. Nr 133, poz. 848, z późn. zm.) przedłożona ustawa nadaje nowe brzmienie art. 119 i wprowadza w tym miejscu odesłanie do jednostek redakcyjnych dodawanych w ustawie – Kodeks postępowania karnego, zaś na gruncie pozostałych zmienianych aktów normatywnych przesądza w odpowiednich przepisach odsyłających o stosowaniu przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W ten sposób zapewnione będzie jednolite orzekanie o kosztach wedle wszystkich procedur oraz ustaw przewidujących obowiązek stawiennictwa na wezwanie organu władzy publicznej. Analogicznie ma się rzecz z wynagrodzeniami przysługującymi biegłym powoływanym na potrzeby postępowań toczących się w sprawach zamówień publicznych.

Po trzecie, ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw koryguje przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Dzięki temu zostanie zapewniona pełna paralelność regulacji dotyczących kosztów, a znajdujących zastosowanie w rozmaitych postępowaniach, w szczególności w sprawach karnych i cywilnych.

Po czwarte, z uwagi na wyczerpanie zakresu przedmiotowego dekretu, przedłożona ustawa uchyla ten akt normatywny, natomiast odnośnie do aktów wykonawczych wydanych na podstawie art. 10 ust. 3 i art. 16 dekretu przyjmuje formułę czasowego zachowania przez nie mocy obowiązującej, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy od upływu *vacatio legis*. W tym terminie Minister Sprawiedliwości powinien wydać stosowne rozporządzenia zarówno do ustawy – Kodeks postępowania karnego, jak i do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Ustawa ma wejść w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw została uchwalona przez Sejm w efekcie rozpatrzenia projektu senackiego (druk nr 270, data wpływu do Sejmu: 15 marca 2012 r.).

Pierwsze czytanie projektu ustawy miało miejsce w dniu 12 kwietnia 2012 r., na 12. posiedzeniu Sejmu, zaś dalsze prace legislacyjne toczyły się w Podkomisji Stałej do spraw nowelizacji prawa karnego, utworzonej w ramach Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach. Sprawozdanie Podkomisji zostało przyjęte w dniu 12 czerwca 2012 r. Z kolei Komisja Nadzwyczajna do spraw zmian w kodyfikacjach uchwaliła swoje stanowisko w dniu 27 czerwca 2012 r.

Sprawozdanie Komisji (druk nr 505) rekomendowało tekst projektu nieco zmieniony w porównaniu z propozycją senacką. W projekcie wprowadzono szereg zmian o charakterze redakcyjnym, w tym m.in. polegających na doprecyzowaniu odesłań do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Ponadto dodano trzy artykuły obejmujące zmiany przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 461), ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (Dz. U. Nr 223, poz. 2217, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759, z późn. zm.). Dookreślono także zasady obliczania wynagrodzeń przysługujących biegłym i zmodyfikowano upoważnienia do wydania rozporządzeń w tej sprawie. W tym zakresie poprawki wprowadzono zarówno do projektowanych przepisów ustawy – Kodeks postępowania karnego, jak i ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Poza tym przesądzone zostało również, że termin, w którym można złożyć wniosek o zwrot należności z tytułu stawiennictwa lub związanych z wydaniem opinii czy dokonaniem pewnych czynności, będzie miał charakter terminu zawitego (obecnie, w myśl art. 14 ust. 2 dekretu, możliwość wystąpienia z wnioskiem ograniczona jest terminem prekluzyjnym). Jeżeli chodzi natomiast o termin *vacatio legis* to został on przedłużony z 14 do 30 dni.

Drugie czytanie projektu ustawy odbyło się na 18. posiedzeniu Sejmu, w dniu 11 lipca 2012 r. Wobec braku innych poprawek Sejm przystąpił do trzeciego czytania. Ustawa została uchwalona na tym samym posiedzeniu, w dniu 13 lipca 2012 r.

III. Uwagi szczegółowe

1. W art. 1 oraz art. 9 pkt 6 przewiduje się dodanie, odpowiednio, w ustawie – Kodeks postępowania karnego oraz ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przepisów

obejmujących wyliczenie należności, o których zwrot biegły, tłumacz lub specjalista nie będący funkcjonariuszem organów procesowych może ubiegać się „tylko raz” w sytuacji, gdy zostanie wezwany „w kilku sprawach na ten sam dzień”. Są to mianowicie **art. 618i** oraz **art. 90b**. W końcowych fragmentach obu tych przepisów zamieszczone zostało zastrzeżenie, zgodnie z którym należności z tytułu podróży, noclegu, utrzymania w miejscu wykonywania czynności, a także utraconego zarobku lub dochodu, przysługują uprawnionym „nawet jeżeli organ [sąd] nie skorzystał z ich usług”.

Przytoczoną wzmiankę należy jednak uznać za zbędną, ponieważ celem regulacji ujętej we wskazanych jednostkach redakcyjnych jest wyłączenie możliwości zasądzenia zwrotu tych samych kosztów w różnych postępowaniach. Z kolei o tym, że zwrot kosztów podróży, jak również kosztów noclegu oraz utrzymania w miejscu wykonywania czynności może być przyznany biegłemu, tłumaczowi lub specjalście także wtedy, gdy organ, który ich wezwał, nie skorzystał z ich usług, mowa jest już, odpowiednio, w dodawanym art. 618g i nowelizowanym art. 90. Co się tyczy zaś kwestii zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa, to do istoty uprawnień przewidzianych w tym zakresie należy to, że nie skorzystano z usług danej osoby i w konsekwencji nie może ona domagać się zapłaty stosownego wynagrodzenia (por. art. 618h § 1 oraz art. 90a ust. 1). W związku z powyższym zwrot „nawet jeżeli organ [sąd] nie skorzystał z ich usług” stanowi tzw. *superfluum*.

Propozycja poprawek:

- w art. 1, w 618i skreśla się wyrazy „, nawet jeżeli organ nie skorzystał z ich usług”;
- w art. 9 w pkt 6, w art. 90b skreśla się wyrazy „, nawet jeżeli sąd nie skorzystał z ich usług”.

2. Poważnym uchybieniem legislacyjnym jest uregulowanie w art. 1, w art. 618f w § 4 oraz w art. 9 pkt 5, w art. 89 w ust. 4 kwestii podwyższania wynagrodzeń przyznawanych tłumaczom o kwotę podatku od towarów i usług. Zakresem podmiotowym art. 618f objęci są, co do zasady, biegli oraz specjaliści nie będący funkcjonariuszami organów procesowych, podczas gdy art. 89 dotyczy przede wszystkim biegłych. Natomiast problematyką wynagrodzeń tłumaczy zajmuje się ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. Nr 273, poz. 2702, z późn. zm.) oraz wydane na podstawie art. 16 ust. 2 tejże ustawy rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz. U. Nr 15, poz. 131, z późn. zm.). Stąd też miejsce, w jakim przedłożona ustawa reguluje zagadnienie doliczania odpowiedniej stawki VAT-u do wynagrodzenia tłumaczy nie jest właściwe. Skądinąd wypada nadmienić, że § 6a powołanego rozporządzenia stanowi, iż stawki wynagrodzenia tłumacza przysięgłego, będącego podatnikiem

podatku od towarów i usług, zobowiązanego do zapłacenia podatku od towarów i usług, podwyższa się o kwotę tego podatku obliczoną przy zastosowaniu obowiązującej w dniu orzekania o wynagrodzeniu właściwej stawki podatku od towarów i usług.

Propozycja poprawek:

- w art. 1, w art. 618f w § 4 skreśla się wyraz „, tłumacza”;
- w art. 9 w pkt 5, w art. 89 w ust. 4 wyrazy „i tłumacza, będących podatnikami obowiązany do rozliczenia podatku od towarów i usług,” zastępuje się wyrazami „będącego podatnikiem obowiązany do rozliczenia podatku od towarów i usług”.

Katarzyna Konieczko

Ekspert ds. legislacji